

TÜRKİYE'DE SAĞLIK SİGORTASI

- SAĞLIK ARZI VE TALEBİ
- SAĞLIK HARCAMALARI
- SAĞLIK FİNANSMANI
- GENEL SAĞLIK SİGORTASI
- ÖZEL SAĞLIK SİGORTALARI

Prof. Dr. Emine ORHANER

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Türkiye'de Sağlık Sigortası

Prof. Dr. Emine ORHANER

Kapak ve Sayfa Düzeni: Gamze Uçak

©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.

1. Baskı: Eylül 2014, Ankara

2. Baskı: Ekim 2018, Ankara

ISBN: 978-605-4627-85-1

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Baskı:

Tarcan Matbaacılık Yayın. San.

Sertifika No: 25744

İvedik köy mah. İvedik cad. No: 417/ A

Yenimahalle/ANKARA Tel: (0312) 384 34 35

Dağıtım:

Siyasal Yayın Dağıtım

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

TÜRKİYE'DE SAĞLIK SİGORTASI

- SAĞLIK ARZI VE TALEBİ
- SAĞLIK HARCAMALARI
- SAĞLIK FİNANSMANI
- GENEL SAĞLIK SİGORTASI
- ÖZEL SAĞLIK SİGORTALARI

Prof. Dr. Emine ORHANER

ÖNSÖZ

Sağlık sigortası; bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olsun ya da olmasın sosyal güvenlik kuruluşunun şartlarına ya da poliçe genel şartlarına göre kişinin karşılaşılabileceği hastalık, iş kazası, meslek hastalığı veya kaza riskine karşı ihtiyaç duyacağı muayene, teşhis, tedavi, tahlil masrafları ile hekimin yazmış olduğu reçetede ilaç masraflarını karşılayan bir sigorta türüdür. Sağlık sigortaları ile kişiler, sağlıklı oldukları sürede verdikleri prim ve katkılarla hastalandıklarında veya kaza sonucu yaralandıklarında ve bu nedenlerle gelirleri azaldığında kendileri için yapılan harcamaların finansmanına katılmaktadırlar. Dolayısıyla sağlık hizmetleri için yapılacak harcamaların finansman kaynaklarından birisi de vergiler ve cepten ödemeler dışında sigortalılardan alınan primlerdir.

Ülkemizde sağlık sigortasının iki uygulama şekli vardır:

1. Genel sağlık sigortası. Kişilerin öncelikle sağlıklarının korunmasını; sağlık riskleri ile karşılaşmaları halinde oluşan harcamaların finansmanını sağlayan bir sigorta koludur. Genel sağlık sigortası ile ülke nüfusunun tümü ve ülkede yaşayan yabancılara; eşit, koruyucu, tedavi edici, kaliteli, hakkaniyete uygun ve kolay erişilebilir, devlet güvencesine sahip bir sağlık hizmet sunumunu finanse eden sigorta sistemi oluşturmak hedeflenmiştir.
2. Özel sağlık sigortası. Özel sigorta şirketlerinin poliçe genel şartlarına bağlı olarak uyguladığı isteğe bağlı sağlık sigortasıdır. Özel sağlık sigortaları, genel sağlık sigortasının vermiş olduğu sağlık güvencelerine ek bir güvence sağlamaktadır.

Sağlık hizmetlerinin verilmesinde, sağlık hizmetlerinin finansmanını sağlamaya yönelik olan sağlık sigortası konusu, Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede önemli bir sosyal ve ekonomik sorun haline gelmiş ve 2008 yılında uygulamaya giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası ile yeni bir sağlık örgütlenme modeline geçilmiştir. Halen genel sağlık sigortası uygulamasında karşılaşılan sorunlar tartışılmakta ve sorunları hafifletici düzenlemeler yapılmaktadır.

Sağlık hizmetlerinin planlanması, bütçelemesi, arzı, talebi, finansmanı, vb., gibi konular sağlık sigortalarının gereğinin açıklanması için önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada önce sağlık ekonomisinde yer alan sağlık hizmetleri

arzı ve talebi, sağlık harcamaları ve sağlık finansman yöntemleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra sağlık sigortaları tanıtılmış Türkiye’de genel sağlık sigortası ve özel sağlık sigortaları uygulaması anlatılmıştır.

Kitabın ilgililere faydalı olmasını umuyor, okuyucuların eleştiri ve yorumlarını e-mail adresine göndermelerini bekliyorum. Kitabın yazımında katkısı nedeniyle Şirin KAPLAN’a ve Kitabı yayına hazırlayan Siyasal Kitabevi çalışanlarına çok teşekkür ediyorum. Ankara 2018

Prof.Dr Emine ORHANER
Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Sağlık Kurumları İşletmeciliği Bölümü
e-mail: eorhaner@gazi.edu.tr

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

SAĞLIK, SAĞLIK HİZMETLERİ VE SAĞLIK HARCAMALARI

I. SAĞLIK TANIMI, ÖNEMİ	15
A. SAĞLIKLA İLGİLİ TANIMLAR.....	15
B. SAĞLIĞIN ÖNEMİ.....	17
C. SAĞLIK SİSTEMLERİ	18
1. Geleneksel Hastalık Sigortası Sistemi	19
2. Ulusal Sağlık Örgütü Sistemi	20
3. Ulusal Sağlık Sigortası Sistemi.....	21
4. Karma Sistem	22
II. SAĞLIK HİZMETLERİ	23
A. SAĞLIK HİZMETLERİNİN TANIMI	24
B. SAĞLIK HİZMETİ DÜZEYLERİ	27
C. SAĞLIK HİZMETLERİNDE DEVLETİN ÖNEMİ.....	30
D. SAĞLIK HİZMETLERİNİN KÜRESEL KAMU MALI ÖZELLİĞİ.....	32
1. Küreselleşme ve Sağlık Hizmetleri	32
2. Sağlık Hizmetlerinin Küresel Düzeyde Üretimi	34
3. Sağlık Hizmetlerinin Küresel Düzeyde Finansmanı	35
E. SAĞLIK HİZMETLERİ PİYASASI.....	36
F. SAĞLIK HİZMETLERİ İLE TOPLUMSAL VE EKONOMİK GELİŞME ARASINDAKİ İLİŞKİ	38
G. SAĞLIK KONUSUNDA ULUSLARARASI KURULUŞLAR.....	43
1. Dünya Sağlık Örgütü	42
2. Dünya Bankası Grubu	45
3. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu.....	47
4. Uluslararası Diğer Sağlık Kuruluşları	48
III. TÜRKİYE'DE SAĞLIK HİZMETLERİ	52
A. SAĞLIK HİZMETLERİ ARZI	53
1. Sağlık Hizmetlerinde Arzi Etkileyen Faktörler	54
2. Sağlık Hizmetlerinde Arz Esnekliği	55
B. SAĞLIK HİZMETİ ÜRETEN KURUMLAR.....	56
1. Sağlık Bakanlığı	57
2. Bağlı Kuruluşlar	68
3. Üniversiteler	74
4. Özel Sağlık Kurumları	76
5. Diğer Kurumlar.....	79

6. Tedarikçiler (Kaynak Sağlayan Kurumlar)	79
C. SAĞLIK HİZMETLERİ ÜRETİMİNDE SAĞLIK İNSANGÜCÜ	79
D. SAĞLIK HİZMETLERİ TALEBİ	81
1. Sağlık Hizmetlerinde Talebi Etkileyen Faktörler	83
2. Sağlık Hizmetlerinde Talep Esnekliği	85
E. SAĞLIK HARCAMALARI	87
1. Sağlık Harcamalarının Temel Göstergeleri	90
2. Sağlık Harcamalarının Merkezi Yönetim Bütçesi İçinde Payı	91
F. SAĞLIK HARCAMALARININ FİNANSMANI	94
1. Sağlık Harcamalarında Finansman Yöntemleri	94
2. Türkiye’de Sağlık Harcamaları ve Finansmanı ile İlgili Göstergeler	100
G. SAĞLIK HİZMETLERİ VE POLİTİKALARININ TARİHİ GELİŞİMİ	101
1. Cumhuriyet’in İlanından Önceki Dönem (1923 Yılına Kadar)	102
2. Cumhuriyet’in İlanından Sonraki Dönem	103

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SOSYAL SİGORTA KAPSAMINDA SAĞLIK SİGORTASI

I. SAĞLIK SİGORTASI İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	109
A. SAĞLIK SİGORTASI KAVRAMI	109
B. SAĞLIK SİGORTASINDA RİSKLER	110
C. SAĞLIK SİGORTASININ DÜNYADA TARİHİ GELİŞİMİ	113
D. SAĞLIK SİGORTASININ ÖNEMİ VE YARARLARI	114
II. SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ VE SAĞLIK SİGORTASI UYGULAMALARI	116
A. SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ	116
1. Sosyal Sigortalar	120
2. Özel Sigortalar	121
B. SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ İÇİNDE SAĞLIK SİGORTASI UYGULAMALARI	122
1. Sosyal Sağlık Sigortası	123
2. Özel Sağlık Sigortası	124
3. Sosyal Sigorta ve Özel Sigorta Kapsamında Sağlık Sigortası Uygulamalarının Karşılaştırılması	125
C. TÜRKİYE’DE SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNDE SAĞLIK SİGORTASI UYGULAMASI	128
D. SOSYAL GÜVENLİK KURUMLARI VE SAĞLIK SİGORTASI	131
1. Sosyal Güvenlik Kurumları	131
2. Sosyal Güvenlik Kurumlarınca Verilen Sağlık Sigortası Yardımları	134
E. TÜRKİYE’DE SAĞLIK SİGORTASININ TARİHİ GELİŞİMİ	136
III. GENEL SAĞLIK SİGORTASI	139
A. GENEL SAĞLIK SİGORTASININ UYGULAMA NEDENLERİ	140
B. GENEL SAĞLIK SİGORTASININ GELİŞİMİ VE AMACI	141
C. GENEL SAĞLIK SİGORTASININ KAPSAMI	143
D. GENEL SAĞLIK SİGORTASINDAN YARARLANMA KOŞULLARI	145

E. GENEL SAĞLIK SİGORTASINDAN FİNANSMANI SAĞLANACAK SAĞLIK HİZMETLERİ	147
1. Sosyal Güvenlik Kurumunca Finansmanı Sağlanacak Sağlık Hizmetleri	147
2. Sosyal Güvenlik Kurumunca Finansmanı Sağlanmayacak Sağlık Hizmetleri.....	149
3. Sosyal Güvenlik Kurumunca Sağlanacak Sağlık Hizmetlerinden Katılım Payı Alınması	150
F. GENEL SAĞLIK SİGORTASININ BAŞLAMASI VE SONA ERMESİ	151
G. GENEL SAĞLIK SİGORTASINDA HİZMET BASAMAKLARI VE SEVK ZİNCİRİ	153
H. GENEL SAĞLIK SİGORTASINDA PRİM ORANLARI.....	155
I. GENEL SAĞLIK SİGORTASININ DEĞERLENDİRİLMESİ	157
IV. GENEL SAĞLIK SİGORTASI UYGULAMASIYLA İLGİLİ KURUMLAR VE MEVZUAT	161
A. SOSYAL GÜVENLİK KURUMU BAŞKANLIĞI	162
1. Genel Sağlık Sigortası Genel Müdürlüğü.....	165
2. Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı	165
3. Sosyal Güvenlik Kurumu'nca Oluşturulan Kurul ve Komisyonlar	167
B. SAĞLIK BAKANLIĞI	169
C. DİĞER KURUMLAR.....	170
1. Türk Tabipleri Birliği	171
2. Türk Eczacıları Birliği	171
3. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	171
D. GENEL SAĞLIK SİGORTASINDA MEVZUAT	172

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ÖZEL SİGORTA KAPSAMINDA SAĞLIK SİGORTASI

I. SAĞLIK SİGORTASININ AMACI, KAPSAMI, TARAFLARI VE ÇEŞİTLERİ	175
A. SAĞLIK SİGORTASININ AMACI.....	176
B. SAĞLIK SİGORTASININ TEMİNAT KAPSAMI	176
C. SAĞLIK SİGORTASINDA TARAFLAR VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ	177
1. Sigortacı	177
2. Sigortalı ve Sigorta Ettiren	179
3. Sigorta Taraflarının Yükümlülükleri	179
D. SAĞLIK SİGORTASINDA SÖZLEŞMENİN KURULMASI VE SONA ERMESİ	183
1. Sigorta Sözleşmesine Hazırlık Dönemi	183
2. Sigorta Sözleşmesinin Kurulması	184
3. Sigorta Sözleşmesinin Başlaması	186
4. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi.....	186
E. SAĞLIK SİGORTASINDA TAZMİNAT ÖDEMELERİ	187
1. Tazminatın Ödenmesi ile İlgili Şartlar	188
2. Tazminatın Ödenmesi	188
F. SAĞLIK SİGORTASINDA REASÜRANS	189
G. HASTALIK/SAĞLIK SİGORTASI BRANŞINDA YER ALAN SİGORTA ÇEŞİTLERİ	190

1. Sağlık Sigortası	191
2. Hastalık Sigortası.....	195
3. Seyahat Sağlık Sigortası	196
H. SAĞLIK TEMİNATI VEREN DİĞER SİGORTA BRANŞLARI.....	197
1. Kaza Sigorta Branşı.....	197
2. Kara Araçları Sorumluluk Branşı	199
İ. ÖZEL SAĞLIK SİGORTASI ŞİRKETLERİYLE İLGİLİ KURUMLAR VE MEVZUAT.....	201
1. Özel Sağlık Sigortası Şirketlerinin İlgili Olduğu Kurumlar	201
2. Özel Sağlık Sigorta Şirketleriyle İlgili Mevzuat	207
II. TÜRKİYE'DE ÖZEL SAĞLIK SİGORTASININ GELİŞİMİNİ ENGELLEYEN FAKTÖRLER	209
A. TÜKETİCİLER.....	209
1. Eğitim Düzeyi	210
2. İhmal ve Erteleme.....	210
3. Bilgi Eksikliği.....	211
4. Kişi Başına Gelir Düzeyi	211
B. SİGORTACILAR.....	214
1. Bilgilendirmede Yetersizlik.....	214
2. Güven Eksikliği	214
3. Fiyat Rekabeti	215
C. SAĞLIK SİGORTA SİSTEMİ	215
D. TÜRKİYE'DE ÖZEL SAĞLIK SİGORTALARININ GELECEĞİ	216
1. Özel Sağlık Sigortalarında Fırsatlar	216
2. Özel Sağlık Sigortalarında Tehditler	218
3. Özel Sağlık Sigortalarının Gelişebileceğine İşaret Eden Faktörler	219
KAYNAKÇA	221

KAYNAKÇA

- Abel, S. B. Value For Money in Health Services, A Comparative Study, London, 1983.
- Abel, S. B. Paying For Health for All, World Health, May, 1986.
- Akalın, Ş.A., Türkçe Sözlük II. Baskı, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
- Akdoğan, A.Kamu Maliyesi. Gazi Üniversitesi Yayın No:67.Ankara,1985
- Akgeyik, T., - Yılmaz, B.E., -Şeker, M., En Büyük Karadelik Sosyal Güvenlik Açıkları ve Reform Tartışmalarının Sosyo Ekonomik Yansımaları, Sigorta Araştırma ve İnceleme Yayınları: 11, 2007, İstanbul
- Akın, Ü-Aksoy, S. Sağlık Hizmetlerine Verimlilik Açısından Bir Yaklaşım. Milli Prodüktivite Yayını No:332, 1985.
- Akyürek, Ç.E., Sağlıkta Bir Geri Ödeme Yöntemi Olarak Global Bütçe ve Türkiye Sosyal Güvenlik Dergisi, Sayı: 2, 2012.
- Alper,Y.Yeni Bir Yüzyıla Girerken Yeniden Yapılanmanın Eşiğindeki Sosyal Güvenlik.Çimento Müstahsiller İşverenleri Sendikası Dergisi 16(2) 2002
- Alper, Y. Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar, İstanbul, 2003.
- Altan, M.-Aslanlar,İ. Sosyal Güvenlik Kuruluşlarımızın Özel Sigorta Şirketleriyle Entegrasyonu Temelinde Bir Özelleştirme Modeli, Reasürör, Sayı:42, Ekim, 2001.
- Aras,A. Dünyada ve Türkiye’de Sağlık Sigortası ve Aile Hekimliği Uygulamaları, Sosyal Güvenlik Dünyası, Yıl:12 Sayı:60. Ağustos,2009
- Arcı,K. Bataktan Gün Işığına Türk Sosyal Sigorta Sistemi. Ankara,1999.
- Arslan, M.O., Küresel Kamu Malı Olarak Sağlık ve Kuş Gribinin Türkiye Ekonomisine Etkileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir, 2006.
- Aydın, O., GSS: Güvence mi Borç mu? Milliyet Gazetesi, (5 Ocak 2012).
- Babaoğlu, Ö.Ş. Sigortacılığa Giriş, İstanbul Üniversitesi Yayın No:3547, İstanbul, 1989.
- Bozer, A. Sigorta Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1986.
- Çelik, Y. Sağlık Ekonomisi, 2.Baskı, Siyasal Kitabevi, 2013.
- Çubuk, A. Sosyal Politika ve Sosyal Güvenlik, G.Ü. Yayınları 31-4, Ankara, 1986
- Danaher, P.Rust,R. İndirect Financial BenefitsFrom Service Quality. Quality Management Journal.1996 Volume:3 İssue:2
- DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı 1998, Ankara, 1999.

- Dilik, S. Sosyal Güvenlik, Ankara, 1992.
- DPT, Temel Ekonomik Göstergeler, Nisan-Mayıs-Haziran, 2013.
- DPT, II.Beş Yıllık Kalkınma Planı.
- DPT, Sosyal Güvenlik ve Sağlık Hizmetlerinin Rasyonalizasyonu, Özel İhtisas Komisyonu Raporu: 391, Ankara, 1991.
- Ekin, N.-Alper, Y.-Akgeyik, T. Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Arayışlar: Özelleştirme ve Yeniden Yapılanma, İTO Yayın No:1999-69, İstanbul, 1999.
- Elbek, O., -Adaş, E.B., Sağlıkta Dönüşüm: Eleştirel Bir Değerlendirme: Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni, Cilt: 2, Sayı. 1.
- Folland-Goodman-Stario, The Economics of Health and Health Care, Second Edition, 1997, USA,
- Güvel, E. A. - Güvel A.Ö. ,Sigortacılık, Ankara, 2004.
- Güzel, S.H. Cumhuriyet Dönemi Sağlık Yönetimi, Sağlık Sektöründe Toplam Kalite Yönetiminin Yeri, Haberal Vakfı, 11-12 Kasım, 1984.
- Kalkınma Bakanlığı, 2014 - 2015 Yılı Programı
- Karagöl,E.GSMH Aktif Sigortalı Sayısını Arttırıyor mu? Sigorta Araştırmaları Dergisi,Mart,2007 Sayı:3
- Karakaş, İ. Genel Sağlık Sigortası Uygulama Rehberi, Ankara, 2008.
- Karayalçın, Y. Riziko-Sigorta-Riziko Yönetimi, Ankara, 1984.
- Kavuncubaşı, Ş.-Yıldırım, S. Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi, 3.Baskı, Ankara, 2012.
- Kili, S. Atatürk Devrimi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No:221, Ankara, 1981.
- Kongar, B. Sağlık Sigortaları, Türkiye Sosyal, Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Vakfı, 1989.
- Maliye Bakanlığı, 2013 Yılı Bütçe Gerekçesi, Ankara,
- Maliye Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Mevzuatı, Ankara,1994
- OECD, Health at a Glance, 2016
- OECD, The Reform of Healthcare Systems, A Review of Seventeen OECD Countries, Paris, 1994.
- Okur, A.R. Sağlık Hakkı ve Sağlık Sigortaları, İstanbul, 1992.
- Orhaner, E., Kamu Maliyesi, Siyasal Kitabevi, 2007
- Orhaner, E., Türkiye’de Sağlık Sigortası, 2000, 1. Baskı, Ankara
- Orhaner, E., Sigortacılık, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2014
- Öçal, T. Mikro İktisat, Ankara, 2014
- Önertürk, P. Refah Devletlerinde Sağlık Hizmetleri, Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Araştırma Geliştirme Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayını: 1984/262, Ankara.
- Özdamar, M. Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, Ankara, 2009

- Özsarı, H. Genel Sağlık Sigortası Süreci ve Artık Dikkat Etmemiz Gerekenler, Birlik, Sayı:11, Ocak-Mart, 2008.
- Pfeiffer, C., Reasüransa Giriş, İstanbul, 1992
- Reasürör, Genetik Haritası/Hayat ve Sağlık Sigortası, Yabancı Basından Haberler. Sayı:26 Ekim,1997
- Sağlık Bakanlığı, Türkiye’de Sağlığa Bakış 2007, Ankara, 2007.
- Sağlık Bakanlığı, 2016 Faaliyet Raporu, Ankara, 2016.
- Sandler, T., “Understanting Global Public Goods” OECD Observer, August, 29, 2011.
- SDK, Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu, 2016
- Serin, İ. Genel Sağlık Sigortası ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, İstanbul, 2004.
- Serin, N. Eğitim Ekonomisi, Ankara, 1972.
- Soyer, A. İtalya’da Sağlık Reformu: Türkiye Sağlık Reformu Tartışmalarına Örnek, Toplum ve Hekim, Mart 1992.
- Sözer, A. N. Sağlıkta Dönüşüm Projesi ve Genel Sağlık Sigortası. TISK Akademi, Cilt:1 Sayı:1 2006
- Sülkü, S. N. Türkiye’de Sağlıkta Dönüşüm Programı Öncesi ve Sonrasında Sağlık Hizmetlerinin Sunumu, Finansmanı ve Sağlık Harcamaları. Maliye Bakanlığı Yayın No: 2011/414. Ankara, 2011
- Şimşek, A. Sosyal Güvenlik, Ankara, 2008.
- Tabakoğlu, A. Türk İktisat Tarihi, 2. Baskı. İstanbul, 1994
- Talas, C. Sosyal Ekonomi, Ankara, 1974
- Tatar, F.-Tatar, M. Sağlık Hizmetlerinde Özel Sektör/Kamu Sektörü Tartışmasının İdeolojik Boyutları. Toplum ve Hekim. Mart-Nisan Cilt:11.Sayı:72
- Tatar, F. Sağlık Hizmetleri Finansman Kaynakları. Toplum ve Hekim, Mart-Nisan Cilt: II. Sayı:72.
- Tatar, M., Teorik Boyutlarıyla Genel Sağlık Sigortası ve Türk Sağlık Yöneticilerine Öneriler, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1995.
- Tengilimoğlu, D., Çalık, C. Sağlık Hizmetlerinde Hizmet Sunumunda Görülen Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Modern Hastane Yönetimi Dergisi, Yıl: 2000, Sayı: 3.
- The World Bank, <http://data.worldbank.org/indicators> (Erişim Tarihi: Kasım 2013)
- The World Bank, World Development Report, 2010.
- TİSK, Dünya’da Sosyal Güvenlik Alanındaki Gelişmeler ve Türkiye, TİSK İnceleme Yayınları: 11, Ankara, 1994.
- TOBB, Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Komisyon Raporu, TOBB Yayınları No: 264, Ankara, 1994.
- Törüner, Y. Japon Sağlık Sistemi. Milliyet Gazetesi (23.06.2007)
- Tunçomağ, K. Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, İstanbul, 1990.

- TÜİK, Haber Bülteni, 23 Mart 2018, Sayı: 27699.
- TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2017, Haber Bülteni, 18 Eylül 2017.
- TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, Haber Bülteni, Sayı: 15974
- TÜİK, Türkiye İstatistik Yıllığı, 2015-2017
- Ulaş, I. Sigortacılıkta Güvence Hesabı, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Haziran, 2009, Cilt: XXV, sayı:2
- Uras,G." Sağlık Sigortasında ABD'den İyi Durumdayız" Milliyet (23 Mart 2010)
- Uras,G. 74 Milyona Sağlık Sigortası Başarıdır. Milliyet(27.12.2011)
- Ülken, Y. Atatürk ve İktisat, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No: 224, Ankara, 1981.
- Üşür, İ. Kavramlar Metodoloji ve İktisat, İktisadın İlkeleri, Editör: Ö. Faruk Çolak, Ankara, 1996.
- WHO, Health and Development in the 20 th Century The World Health Report, 1999, Geneva.
- Yach, D., A., "The Globalization of Public Health I: Threats and Opportunities" American Journal of Public Health, Vol: 88, No: 5 May, 1998.